

Objavovanie písmen = tvorivé písanie – str. 1

Prírodovedné pojmy – bezobsažné škatule? – str. 3

Ako pán minister násobky cvičil – str. 4

Marián Czére

Nasledujúce metodické a didaktické aspekty výučby písania v rámci Slovenského jazyka v 1. ročníku mali pôvodne slúžiť ako podnety pre zastupujúcich kolegov počas mojej dlhšej neprítomnosti v škole. Štylisticky upravené môžu poslúžiť aj ako poznámky k vyučovaniu materinského jazyka na waldorfskej škole – ako a prečo vyučujeme, vrátane konkrétnych pedagogických postupov. Autor je triedny učiteľ v 1. ročníku waldorfskej školy.

Písmo ako kultúrna konvencia?

Schopnosť zapísať myšlienku patrí k základným zručnostiam, ktoré si majú žiaci osvojiť v priebehu prvých školských rokov. Predpokladom je:

1. mať myšlienku alebo predstavu, mať čo zapísať,
2. schopnosť previesť rečou zachytenú alebo pomocou reči formulovanú ideu na papier alebo iné prenosné médium a tak v čase uchovať to, čo je človekom myslené a predstavované pre neskoršie znovuvybudovanie.

To súvisí so zvukom, ktorý je vo forme hlások formovaný hrtanom a ďalšími hláskotvornými orgánmi. **Konvenciou tu nazývame dohody v rámci našej kultúry o tom, ako budú zvuky a hlásky súvisieť s ich zapísanou podobou, teda konkrétnym grafickým tvarom písmen. Je tento vzťah daný ľubovoľne?**

Súvisí nejaký tvar písmena K, R, M so zvukom, ktorý vydáme pri ich vyslovovaní? V súčasnej dobe len veľmi ťažko nájdeme priamu súvislosť a zrejme všetci sme sa v škole učili písať a čítať tak, že tento vzťah bol jednoducho daný ako fakt, ktorý sme sa museli naučiť. A keď to už vieme, málokedy nás napadne v texte vnímať tvar V ako geometrický tvar lomenej čiary; jednoducho je to písmeno V a okamžite si sprítomníme súvisiaci zvuk danej hlásky... ťažko sa však budeme brániť konštatovaniu, že súvislosť tvaru a zvukovej roviny hlásky sme prijali bez zmysluplného odôvodnenia, tak trochu násilne (už nám to tak asi ani nepripadá) a že v tomto zmysle je to abstraktná intelektuálna činnosť, ktorá osvojeniu písania a čítania predchádza. Otázkou ostáva, či je tvar daného písmena ľubovoľne dohodnutou konvenciou alebo je možné v tvaroch písmen nachádzať archetypálne významy, ktoré by vyučovaniu písania a čítania dodali značnú mieru zmysluplnosti.

Ako na to (pedagogicky)?

Ak sa máme pozrieť na zavedenie písania z hľadiska pedagogického, tak jedným z východísk môže byť téza, že dieťa vo svojom vývoji v skrátenej, kondenzovanej forme prežije medzníky historického vývoja, a to nielen z fyziologického hľadiska ale aj pri nadobúdaní vlastných

zručností a schopností. História vzniku písma nám môže priniesť dôležité podnety. **Spočiatku to bolo obrázkové písmo, v obrazoch zachytené myšlienky ich autorov. Tieto obrazy neskôr abstrahovali od svojich konkrétnych grafických podôb až do súčasnej znakovkej podoby.** To napokon robí aj dieťa vo svojom rannom detstve.

Úlohou pre učiteľov je nájsť zodpovedajúce obrazy, ktoré môžu byť predstupňom k vyvodu znakov, reprezentujúcich jednotlivé písmená. Napríklad pre písmeno K to nebude hocikáky objekt (v starých šlabikároch Katka, kominár či kladivo), ale taký, ktorý svojím tvarom zodpovedá danému písmenu. Môže to byť predmet, osobou alebo dejom. Teda hľadáme obrazy, ktoré majú v sebe v tvare ale aj názve daný tvar písmena ale aj zvuk hlásky ukrytý. Potom sa nácvik písania zmení na odkrývanie, odhaľovanie písmen v obrazoch, učebný proces má zmysel a žiak si nemusí zvuk a zapísaný tvar hlásky pamätať, lebo je daný sám sebou. Ako prechodné štádium to postačí. Čo je jeden deň obraz kráľa (sprostredkovaného cez príbeh), so zdvihnutou rukou s mečom a predsunutou nohou, je na druhý deň kráľovským písmenom K a po čase jednoducho písmeno K. Žiak objavuje v nakreslenom hrade H, v sove odhalí S, v tráme hradného múru T. **Na waldorfskej škole čítaniu predchádza dôkladný nácvik písania, ktoré je spočiatku založené najmä kreslení a maľovaní zodpovedajúcich tvarov.**

Didaktické vyvodenie

Prvý deň sa môže začať príbehom, kresbou na tabuľu a do zošitov, na druhý deň je v obrazoch predmetov a postáv zvýraznený tvar písmena, tvar si žiaci vychodia v priestore, skúsia ho stvárniť vlastným telom, môžu si ho vymodelovať z vosku, vystrihnúť z papiera či vytvarovať z medeného drôtu. Predovšetkým si ho ale pomenujú (hradné písmeno H, rytierske písmeno R...) a naučia sa k danému písmenu verš či jazykolam. Na tretí deň sa môžu hľadať zrkovité a zvukové súvislosti, hľadajú sa v triede predmety, ktoré majú dané písmeno na začiatku, konci, či v strede slova. Hľadajú sa žiaci, ktorých meno obsahuje dané písmeno a podobne. A do svojich zošitov už zapíšeme písmeno do riadkov a v správnej forme. Pomáhajú aj hádanky na predmety s daným písmenom, využijeme divadlo či dramatizáciu textu.

Presahy do vyučovacích obsahov

Predmety na waldorfskej škole úzko súvisia, téma písma sa prelieva aj do iných činností: formového kreslenia, kde dbáme na presne zachytenie rovných a oblých tvarov, ktoré sú zároveň prípravnými aktivitami na písanie a grafomotorickými cvičeniami. Hudba nám v nižších ročníkoch pomôže nielen nájsť správny rytmus do viet, veršov, čo uľahčuje pamätanie si, ale doslova pomáha aj pri zapamätaní si jednoduchých pravidiel a zhrnutí. S písmenami sa môžeme zaoberať aj na telocviku, cudzích jazykoch či maľovaní.

Na čo ešte nezabudnúť pri výučbe písania

Pedagogika prvého ročníka sa nie náhodou nazýva aj elementárnou. Tvoria sa základné návyky triedy; starostlivo treba dbať o správne držanie písadla, sedenia pri písaní, deti sa učia, že sa píše zľava doprava a zhora dole. Učia sa starať sa o svoje veci, svoj peračník, hlásiť sa, vedieť pracovať v skupine i samostatne, spolupracovať s učiteľom a mnoho ďalšieho.

Dnes veľa detí vie čítať už keď prichádza do školy. Nácvik písania ako odhaľovania písmen je pre ne dobrodružnou cestou, lebo deťom nie je na začiatku jasné kam sa má dospieť. Epochové zošity zhromažďujú to, čo už vieme, ale nie to, čo bude. Aktivovaná je prirodzená

vlastnosť každého dieťaťa – nosiť si v sebe otázky ku všetkému, čo naplno prežíva. Sú prirodzene zaujaté priebehom vyučovania a naučia sa to, čo zvládnu vlastnými rukami.

Vyučovanie písania v 1. ročníku im umožní ostať čo najviac v tvorivom procese a zažívať zmysluplné činnosti. Napokon to od školy očakávajú vo svojej (pre prvákov) typickej chuti chodiť do školy.

Prírodovedné pojmy – bezobsažné škatule?

Autor je učiteľ na waldorfskej škole a v príspevku sa zaoberá poňatím prírodných vied v klasickej a waldorfskej škole.

Pamätáte si, ako sme sa na školách učili o prírodovede? Učiteľka nám vysvetlila učivo, priniesla vzorky hornín, popísala ich charakteristiky, nadiktovala text a zadala domáce úlohy. Kto sa látku naučil, mal vyhrané a dostal jednotku. Česť výnimkám.

Kde však ostala iniciatíva žiaka, čo v nás ostalo ako zážitok z vyučovania, nadšenie pre ďalšie poznanie? Neviem, nepamätám sa...:-(

Keď si rodič zapíše svoje dieťa do waldorfskej školy, zistí po čase, že v prírodovedných predmetoch toho jeho ratolest' nebude veľa vedieť. Najmä nie z pohľadu tradičnej školy, založenej na predávaní poznatkov a ich reprodukcii. **Zapamätať si text, ku ktorému nám chýba zážitkové prepojenie, je iba mentálnou aktivitou, predovšetkým vhodnou ako prípravka na rôzne súťaže o miliónára, či reality show... na čo ešte?**

Čo potom na waldorfských školách na hodinách prírodovedy, chémie, fyziky robia? Pokusy, pokusy, pokusy... pozorovania a ich zápisy, prísne metodicky vedené cestou od zážitku k popisu fenoménov a prvým nesmelým záverom a vyvodeniam zákonitostí. S takouto cestou poznávania máme problém aj my, dospelí. Plodom takejto práce, ktorá spočiatku neposkytuje nejaké viditeľné výsledky, sú predvedecké zručnosti a citlivé pestovanie schopnosti vedieť samostatne uchopiť a rozlúsknuť problém.

Podrobnejšie vysvetliť metodológiu výučby prírodovedných vied nie je ambíciou tohto príspevku. Na waldorfskej škole vám o tom povedia viac. V európskom poňatí sa dostavujú prvé výsledky, napr. v [analýze štúdie PISA](#) podľa ktorej výsledky waldorfských žiakov v prírodovedných predmetoch ďaleko prevyšujú európsky priemer.

Ako pán minister násobky cvičil

Autor: [Marián Czére](#), priateľ, 28.6.2011

Pán minister do školy dorazil presne o ôsmej, ako sme sa dohodli, pozrel si priestory školy, doplnené našim komentárom a potom už vošiel (spolu s ďalšími 6 ľuďmi) do 1. triedy, kde sa práve začínalo vyučovanie. Deti viacmenej o návšteve nevedeli, len Jules (keď jej niekto povedal, kto je už za dverami) skríkla: *čoo, minister?*

Tento týždeň sme začali matematiku, takže sme ju návšteve aj ukázali, bola to úplne štandardná hodina, resp. 40 min, počas ktorých sa v triede zdržali. Hrali sme na flautách, zopakovali si kvalitu čísiel, urobili cvičenia “telovej matematiky” a potom sme prišli do kruhu pred tabuľou, kde sme o.i. žonglovali s vrecúškami. Prišli sme k otázke, v akom poradí budeme cvičenie robiť; máme rôzne tempá – medvedie (pomalšie), zajačie (rýchlejšie) a ľudské (normálne). To zajačie deti považujú za najťažšie, rozvinula sa medzi nimi okamžitá krátka diskusia (kde ma zjavne nepotrebovali:), čím začať. Vyriešila to Johanka, ktorá podotkla: urobme najprv zajačie, nech to už máme za sebou...

Keď sme pracovali na násobkoch s vrecúškami, na násobky čísla 6 sme do kruhu pozvali aj pána ministra. Určite nečakal takú uvoľnenú, veselú ale intenzívnu atmosféru, pridal sa s neistotou, či to zvládne, lebo videl, čo deti robili predtým. Postavil sa vedľa Ninky, o dosť vyšší ako ona. Keď sme s ním na prosbu detí urobili aj násobky päťky, to už Niki nevydržal a vykrikol: *Konečne je tu sranda!*

Neskôr si pán minister pozrel v 7. triede časť biológie a na záver mu zaspieval zbor deviatakov.

Pán minister sa o návšteve vyjadroval stručne a vecne, povedal, že je vidieť, že škola má dušu a že z výskumov v iných krajinách vidí, že systémy, ktoré viac diverzifikujú školstvo a otvárajú sa aj alternatívam, sú úspešnejšie. Do nových legislatívnych zmien vraj chystajú aj zmienku o alternatívnych školách, našu školu sleduje a je rád, že má dobré výsledky. Očakáva však, že ich potvrdíme v nasledujúcich rokoch.

Marián Czére
Triedny učiteľ prvého ročníka

Prevzaté z waldorfskaskola.sk